

Лекція 3. Вимоги, що пред'являються до процесуальних актів у цивільних справах, які складаються судом

2 години

Мета лекційного заняття: ознайомлення студентів із законодавчими вимогами, які пред'являються до процесуальних актів суду як найбільш вагомих документів у цивільному процесі; акцентування уваги на можливих помилках при їх складанні та шляхах виправлення.

План лекційного заняття:

- 3.1. Загальна методика складання процесуальних документів судом.
- 3.2. Законність та обґрунтованість судових актів-документів (рішень, ухвал, судового наказу, постанов).
- 3.3. Суд першої інстанції: форма та зміст судових актів-документів.
 - 3.3.1. Рішення суду, його зміст та форма.
 - 3.3.2. Форма та зміст заочного рішення.
 - 3.3.3. Додаткове рішення суду.
 - 3.3.4. Зміст і форма судового наказу.
 - 3.3.5. Зміст і форма ухвал суду.
 - 3.3.6. Зміст ухвали про виправлення описок та арифметичних помилок.
 - 3.3.7. Зміст ухвали про роз'яснення рішення.
 - 3.3.8. Окремі ухвали суду.
- 3.4. Процедура ухвалення та постановлення процесуальних актів-документів судом.
 - 3.4.1. Порядок ухвалення судового рішення.
 - 3.4.2. Порядок ухвалення заочного рішення.
 - 3.4.3. Порядок ухвалення додаткового рішення.
 - 3.4.4. Порядок видачі судового наказу.
 - 3.4.5. Порядок постановлення ухвал.
 - 3.4.6. Порядок постановлення ухвали про виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні.
 - 3.4.7. Порядок постановлення ухвали про роз'яснення рішення суду.
- 3.5. Порядок проголошення судових актів-документів.

3.1. Загальна методика складання процесуальних документів судом

Суддя в судовому засіданні має, в основному, слухати сторони та їх представників для того, щоб з декількох запропонованих сторонами різних варіантів обрати найбільш правильний варіант вирішення тієї чи іншої правової ситуації. Отже, **документи, які складаються суддями, є похідними** щодо документів, що складаються особами, які беруть участь у справі.

Правильна тактика розгляду справи сприяє винесенню у подальшому законного і обґрунтованого рішення. Отже, **вміння слухати і аналізувати – це необхідна специфічна риса судді**. У цьому контексті заслуговують уваги думка про те, що суддя має робити дуже добре чотири речі: ввічливо слухати; мудро відповідати; тверезо думати; неупереджено вирішувати.

По ходу розгляду справи сторони неодноразово можуть звертатися до суду з клопотаннями, зауваженнями та іншими процесуальними проханнями, на які суд має реагувати ухвалами. В нормах ЦПК України **закріплено обов'язки суддів реагувати ухвалами, які символізують перехід стадії розгляду справи, тощо.**

Тому другою рисою у діяльності суддів є **необхідність складати значну кількість ухвал, а у подальшому і рішень (постанов).** Для того, щоб правильно скласти процесуальний документ доцільно дотримуватися правила, що такий документ складається з відповідних частин:

- 1) вступної;
- 2) описової;
- 3) мотивувальної;
- 4) резолютивної.

Подібність наведеного змісту процесуального документа до документа, що складається особами, які беруть участь у розгляді справи, свідчить про такий висновок – **якщо стороною або іншою особою, яка бере участь у справі, добре складено документ, то він має «лягти» в основу майбутнього документа суду, тільки прохальна частина перетворюється на резолютивну.**

Вивчаючи документ або промову сторони, яка бере участь у справі, суд має акцентувати свою увагу на юридичному матеріалі і не брати до уваги всі міркування осіб, що не мають юридичного значення.

Суд поряд зі сторонами має **сформулювати для себе характер спірних правовідносин, визначити, якими нормами законодавства ці відносини регламентовано, предмет доказування у справі, визначити ті вагомні юридичні обставини, які потребують доведення, та оцінювати подані докази у справі.**

У ч. 2 ст. 80, ч. 1 ст. 89 ЦПК України закріплено дуже важливі положення, які стосуються процесуального порядку оцінки доказів судом. Так, у даних нормах зазначається, що: питання про достатність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання; суд оцінює докази за своїм *внутрішнім переконанням*, що ґрунтується на **всбічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів.**

Слід звернути увагу на вживаний у цих нормах термін – «внутрішнє переконання». Таке **внутрішнє переконання має підпорядковуватися не лише нормам ЦПК України, а й правилам логіки.** Вважається, що оцінка доказів становить логіко-процесуальну діяльність судді, яка передбачає пізнання доказів та аналітичну діяльність судді. Своєю чергою пізнання доказів включає й інтелектуальну діяльність самого судді.

Важливу роль при оцінці доказів відіграє правосвідомість судді, який при оцінці доказів повинен виходити із духу права та мати особливе правове мислення. Враховуючи все вищезазначене, слід сказати, що **внутрішнє переконання судді – це не несвідоме враження, відчуття, яке не піддається контролю, а впевненість у правильності його висновків, які**

складають основу судового рішення. Але така правильність висновків можлива лише при всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів відповідно до норм ЦПК України з урахуванням правил належності доказів та допустимості засобів доказування, правил вірогідності та достатності доказів, процедури їх отримання та подання і безпосереднього дослідження судом.

Жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення, поки він не буде безпосередньо досліджений судом у судовому засіданні. Слід також сказати про достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. При вирішенні питання про приєднання суд не повинен надавати переваги одним доказам над іншими, тобто надавати перевагу показанням свідків перед письмовими доказами.

Отже, суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Щодо належності доказів, то при вирішенні питання про їх прийняття та приєднання до матеріалів справи суд повинен виходити зі ст. 77 ЦПК України, що **належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування** (у раніше чинній редакції ЦПК України – «які мають значення для справи»), тобто мають властивість підтвердити взаємопов'язані з ними істотні дані та які відповідно до норми матеріального права створять фактичну основу спірних відносин).

Відповідно до положень ст. 83 ЦПК України, позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом з поданням позовної заяви (ч. 2); відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази разом з поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи (ч. 3). Частина 4 ст. 83 ЦПК України закріплює, що у разі, якщо доказ не може бути поданий у встановлений законом строк з об'єктивних причин, учасник справи повинен про це письмово повідомити суд та зазначити: доказ, який не може бути подано; причини, з яких доказ не може бути подано у зазначений строк; докази, які підтверджують, що особа здійснила всі залежні від неї дії, спрямовані на отримання вказаного доказу. У випадку визнання поважними причин неподання учасником справи доказів у встановлений законом строк суд може встановити додатковий строк для подання вказаних доказів (ч. 5 ст. 83 ЦПК України). У випадку прийняття судом відмови сторони від визнання обставин суд може встановити строк для подання доказів щодо таких обставин (ч. 6 ст. 83 ЦПК України). Якщо зі зміною предмета або підстав позову або поданням зустрічного позову змінилися обставини, що підлягають доказуванню, суд залежно від таких обставин встановлює строк подання додаткових доказів (ч. 7 ст. 83 ЦПК України).

Щодо допустимості доказів, ч. 1 ст. 78 ЦПК України встановлює, що суд не бере до уваги докази, що одержані з порушенням порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть

підтверджуватися іншими засобами доказування (ч. 2 ст. 78 ЦПК України).

Зокрема, при вирішенні справи про визнання недійсним договору купівлі-продажу нерухомого майна (обов'язкова нотаріальна форма) посилення на показання свідків не допускається. Суддя може оцінювати достовірність (вірогідність) доказу, тобто відповідність його дійсності. Упевнитись у ній – означає перевірити: чи правду говорить свідок, чи відповідають дійсності відомості, зазначені у документі, чи відповідає копія оригіналу. Важливим для цього є встановлення джерела, з якого був отриманий такий доказ, обставини, в яких він формувався. Відповідно до положень ст. 80 ЦПК України, достатніми є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Питання про достатність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання. Важливим є те, що суд повинен оцінювати достатність доказів та їх **взаємний зв'язок у сукупності**, саме за цієї умови можна говорити, що оцінка доказів судом є належною. Так, одиничний побічний доказ завжди буде недостатнім для того, щоб суд міг зробити висновок про існування або відсутність певного факту. Цей доказ дозволяє зробити лише припущення, а не вірогідний висновок про факт. Докази **не повинні суперечити один одному**, такі суперечності мають бути усунені судом до моменту постановлення судового рішення. Лише за таких умов та при їхній належній перевірці можна говорити про постановлення законного та обґрунтованого рішення.

Результати оцінки доказів суд відображає в рішенні, в якому наводяться мотиви їх прийняття чи відмови у прийнятті. Щодо прийняття доказів, то суддя має керуватися конституційним принципом, який закріплено у ст. 129 Конституції щодо **свободи надання доказів та у доведенні перед судом їх переконливості.**

3.2. Законність та обґрунтованість судових актів-документів (рішень, ухвал, судового наказу, постанов)

У ч. 1 ст. 263 ЦПК України закріплено положення про те, що **судове рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.**

Законність та обґрунтованість – це дві взаємооб'єднані риси судового рішення. Тобто законодавець, говорячи про судове рішення як акт правосуддя, вважає, що саме таким актом держави буде рішення за умови його законності та обґрунтованості. **Правильне застосування судом норм матеріального права та дотримання процесуальних правил, закріплених у ЦПК України, – це основна умова ухвалення судового рішення.** Так, у **змісті судового рішення зазначаються** норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування; норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування (пп. 4, 5 ч. 4 ст. 265 ЦПК України).

Рішення є законним, якщо воно ухвалене судом відповідно до норм

матеріального права із дотриманням норм процесуального права. Судове рішення має відповідати завданню цивільного судочинства, визначеному ЦПК України у ст. 2, яким є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду. Відповідно до положень ст. 10 ЦПК України, якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (**аналогія закону**), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (**аналогія права**). **Застосування аналогії права і закону суд повинен мотивувати.**

Суд розглядає справи відповідно до Конституції України, законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Суд застосовує інші правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України. Суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Суд застосовує норми права інших держав у разі, коли це передбачено законом України чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії. У такому випадку суд після ухвалення рішення у справі звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції Конституційного Суду України. У разі невідповідності правового акта правовому акту вищої юридичної сили суд застосовує норми правового акта вищої юридичної сили. У разі невідповідності правового акта міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, суд застосовує міжнародний договір України.

У ч. 2 ст. 263 ЦПК України закріплено, що законним є рішення, ухвалене судом **відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права**. Ухвалюючи рішення суддя повинен правильно застосувати закон, який підлягає застосуванню до даних правовідносин, не застосовувати закон, який не підлягає застосуванню до даних правовідносин.

Отже, законним можна вважати рішення за умови, якщо суд:

- а) правильно застосував норми чинного матеріального;
- б) суд дотримувався норм процесуального права;
- в) при невідповідності правових норм ухвалив судове рішення на

підставі акта законодавства, який має вищу юридичну силу;

г) при відсутності норм, які регулюють спірні відносини, застосував закон, що регулює подібні відносини, а при відсутності закону виходив із загальних засад законодавства, насамперед Конституції;

г) у разі невідповідності закону України міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосував міжнародний договір.

Друга нормативна вимога, яка пред'являється до судового рішення, – це його обґрунтованість. **Обґрунтованим визнається рішення**, яке ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні (ч. 5 ст. 263 ЦПК України). Якщо одна із сторін визнала пред'явлену до неї позовну вимогу під час судового розгляду повністю або частково, рішення щодо цієї сторони ухвалюється судом згідно з таким визнанням, якщо це не суперечить вимогам ст. 206 ЦПК України.

Аналізуючи це поняття, слід виокремити **умови обґрунтованості**:

– повне та всебічне з'ясування обставин, що мають значення для справи;
– доведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважає встановленими;

– відповідність висновків суду обставинам справи.

Обставини справи повинні бути повно та всебічно з'ясовані судом у судовому засіданні, обґрунтовані достовірними доказами, які досліджено та перевірено у тому самому судовому засіданні, де ухвалюється рішення. Уся ця процесуальна діяльність має знайти своє відбиття у рішенні суду. **Неможливо вважати факт доведеним, якщо він підтверджувався доказами, отриманими незаконним шляхом.** Суд має у рішенні не лише перераховувати докази, він повинен кожний доказ проаналізувати, оцінити його достовірність та допустимість. Якщо докази суперечать один одному, суд повинен усунути такі суперечності та проаналізувати усі докази в їхній сукупності. Висновки суду про встановлення обставин та правові наслідки повинні бути вичерпними. Тому необґрунтованим вважається будь-яке судове рішення, в якому висновки суду про фактичні обставини справи не відповідають дійсності чи викликають сумніви в правильності встановлення цих обставин. Справедливість рішення – це вияв його законності.

3.3. Суд першої інстанції: форма та зміст судових актів-документів

Рішення:

3.3.1. Рішення суду, його зміст та форма

Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (спеціально обладнаного для ухвалення судових рішень приміщення) для ухвалення рішення, оголосивши орієнтовний час його проголошення (ч. 1 ст. 244 ЦПК України). Суд має вирішити комплекс питань, без розв'язання яких не може йтися про ухвалення рішення.

Ухвалюючи рішення, суд повинен вирішити (ч. 1 ст. 264 ЦПК

України):

1) чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються. Така процесуальна діяльність судді виявляється у перевірці наявності чи відсутності певних обставин за допомогою доказів, шляхом їх оцінки. На підтвердження кожної обставини має бути подано сторонами доказ, тому суддя повинен його оцінити, потім оцінити усі докази у їх сукупності та дійти висновку про наявність або відсутність певних юридичних фактів;

2) чи є інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження (**наприклад, пропущення строку позовної давності**, поважність цього пропуску, що надасть можливість судді вирішити питання про поновлення такого строку);

3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин. Саме встановлення цих правовідносин надасть можливість судді остаточно визначитись, яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин;

4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин. Суд повинен **визначитись як із нормою матеріального, так і процесуального права, які підлягають застосуванню**. Так, наприклад, при встановленні юридичних фактів у порядку окремого провадження суд при встановленні факту оголошення особи померлою, виходячи із мети встановлення цього факту, а саме з метою спадкування, повинен застосувати норми ЦК України, які регламентують питання оголошення особи померлою, норми спадкового права, спеціальні норми ЦПК України, які регламентують процедуру розгляду таких справ, та загальні норми ЦПК України, які регламентують вимоги, порядок ухвалення судового рішення;

5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити. Якщо у справі є зустрічний позов, то у рішенні слід зазначити, **як слід вирішити основний позов, а як – зустрічний**, наприклад, первісний позов задовольнити, а у зустрічному відмовити. Якщо в одному провадженні були об'єднані основний позов із самостійними вимогами третьої особи щодо предмета спору між сторонами, суд також має **дати відповіді щодо задоволення (повного, часткового) основного позову та висловити свою думку з приводу задоволення чи відмови у задоволенні вимог третьої особи або їх зарахування**.

6) як розподілити між сторонами судові витрати;

7) чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення. Підстави для негайного виконання судових рішень встановлені у ст. 430 ЦПК (стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць; присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць; поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю,

щодо юридичних та фізичних осіб; примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу; встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України; надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Щодо ч. 2 ст. 430 ЦПК України, то у ній зазначається, що суд, ухвалюючи рішення, може допустити негайне його виконання у разі стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів, визначених пп. 1, 2 і 3 ч. 1 ст. 430 ЦПК України (перші три наведені вище підстави). Тобто виходячи з аналізу цього положення, слід сказати, що у ньому йдеться про право суду допустити негайне виконання судового рішення, але у випадках, чітко передбачених цією нормою. Тому суддя, коли він ухвалює судове рішення, може вирішувати питання, чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення, що стосується випадків, передбачених ч. 2 ст. 430 ЦПК України);

8) чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову.

При ухваленні рішення суд не може виходити за межі позовних вимог. Ухвалюючи рішення у справі, суд, за заявою позивача, поданою до закінчення підготовчого провадження, може визнати недійсним повністю чи у певній частині пов'язаний із предметом спору правочин, який суперечить закону, якщо позивач доведе, що він не міг включити відповідну вимогу до позовної заяви із не залежних від нього причин (чч. 2, 3 ст. 264 ЦПК України).

Законом передбачено зміст рішення суду, тобто його структуру.

Рішення суду складається з (ст. 265 ЦПК України):

1) вступної частини із зазначенням:

- дата (раніше було – час) та місця його ухвалення;
- найменування суду, що ухвалив рішення;
- прізвище та ініціали судді, склад колегії суддів;
- прізвища та ініціали секретаря судового засідання;
- номер справи (раніше нормативно не закріплювалось у відповідній нормі);

- імен (найменувань) сторін та інших учасників справи;
- вимоги позивача (раніше – предмет позовних вимог);
- прізвища та ініціали представників учасників справи (раніше нормативно не закріплювалось у відповідній нормі);

2) описової частини із зазначенням:

- стислий виклад позиції позивача та заперечень відповідача (раніше – узагальнений виклад позиції відповідача);

- заяви, клопотання (раніше – пояснення осіб, які беруть участь у справі);

- інші процесуальні дії у справі (забезпечення доказів, вжиття заходів забезпечення позову, зупинення і поновлення провадження тощо) (раніше – інші докази, досліджені судом);

3) мотивувальної частини із зазначенням:

- фактичні обставини, встановлені судом, та зміст спірних

правовідносин, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини (раніше – встановлені судом обставин і визначені відповідно до них правовідносини);

– докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення (раніше – мотиви, з яких суд вважає встановленою наявність або відсутність фактів, якими обґрунтовувалися вимоги чи заперечення, бере до уваги або відхиляє докази, застосовує зазначені в рішенні нормативно-правові акти);

– мотивована оцінка кожного аргументу, наведеного учасниками справи, щодо наявності чи відсутності підстав для задоволення позову, крім випадку, якщо аргумент очевидно не відноситься до предмета спору, є явно необґрунтованим або неприйнятним з огляду на законодавство чи усталену судову практику (раніше не закріплювалось);

– чи були і ким порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду (не змінено);

– норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування (раніше – назви, статті, її частини, абзацу, пункту, підпункту закону, на підставі якого вирішено справу, а також процесуального закону, яким суд керувався);

– норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування (раніше не закріплювалось).

4) резолютивної частини із зазначенням:

– висновку суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково щодо кожної з заявлених вимог. Висновок суду про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної з заявлених вимог **не може залежати** від настання або ненастання певних обставин (умовне рішення).

– висновку суду по суті позовних вимог;

– розподілу судових витрат;

– строку і порядку набрання рішенням суду законної сили та його оскарження;

– повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків сторін (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України (раніше не закріплювалось)

Також у ч. 7 ст. 265 ЦПК України закріплено, що у разі необхідності в резолютивній частині також вказується про:

1) порядок і строк виконання рішення;

2) надання відстрочення або розстрочення виконання рішення;

3) забезпечення виконання рішення;

4) повернення судового збору;

5) призначення судового засідання для вирішення питання про судові витрати, дату, час і місце його проведення; строк для подання стороною, за клопотанням якої таке судове засідання проводиться, доказів щодо розміру

понесених нею судових витрат;

б) дату складення повного судового рішення.

При розгляді первісного і зустрічного позовів та при розгляді позову третьої особи з самостійними вимогами у рішенні вказуються результати розгляду кожного з позовів (ч. 8 ст. 265 ЦПК України).

У спорі, що виник при укладанні або зміні договору, в резолютивній частині вказується рішення з кожної спірної умови договору, а у спорі про спонукання укласти договір – умови, на яких сторони зобов'язані укласти договір, з посиланням на поданий позивачем проект договору (ч. 9 ст. 265 ЦПК України).

Суд, приймаючи рішення про стягнення боргу, на який нараховуються відсотки або пеня, може зазначити в рішенні про нарахування відповідних відсотків або пені до моменту виконання рішення з урахуванням приписів законодавства України, що регулюють таке нарахування (ч. 10 ст. 265 ЦПК України). Остаточна сума відсотків (пені) у такому випадку розраховується за правилами, визначеними у рішенні суду, органом (особою), який здійснює примусове виконання рішення суду (ч. 11 ст. 265 ЦПК України).

У разі часткового задоволення первісного і зустрічного позовів про стягнення грошових сум суд проводить зустрічне зарахування таких сум та стягує різницю між ними на користь сторони, якій присуджено більшу грошову суму (ч. 12 ст. 265 ЦПК України).

У разі визнання судом недійсним кредитного договору, в якому виконання зобов'язання позичальника забезпечено заставою майна, а також у разі визнання недійсним договору застави, яким забезпечується виконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором, суд накладає на таке майно арешт. Такий арешт може бути скасовано з підстав, передбачених законом (ч. 13 ст. 265 ЦПК України).

Щодо **вступної частини**, то насамперед потрібно зазначити назву процесуального акта, тобто що це – рішення. Далі зазначити, що **рішення ухвалюється іменем України**.

Щодо **описової частини**, то у ній спочатку слід зазначити вимогу позивача та її обґрунтування. Якщо позивач **змінював предмет або підстави позову, збільшував або зменшував розмір позовних вимог, частково відмовлявся від позову, всі ці зміни в позовному спорі повинні бути відображені в описовій частині**. Крім узагальненого викладу позиції відповідача, в описовій частині повинно також бути зазначено: чи визнає він позов у повному обсязі чи частково (вказати, в якій саме частині), чи має місце зустрічний позов.

Щодо **мотивувальної частини**, то слід зазначити, що у ній встановлені судом обставини повинні мотивуватися доказами, які безпосередньо досліджені у судовому засіданні. Якщо суд виходить із аналогії закону чи права, то він повинен тлумачити закон та мотивувати встановлені обставини.

У **резолютивній частині** судового рішення, крім відомостей, зазначених вище, суд може зазначати про відстрочку та розстрочку судового рішення, можливість негайного виконання рішення, вирішення долі речових

доказів. Але слід звернути увагу на те, що у ч. 5 ст. 265 ЦПК України передбачено загальні вимоги до резолютивної частини судового рішення. Так, у справах окремого провадження резолютивна частина судового рішення має свої особливості залежно від встановленого факту, мети, для якої цей факт встановлюється.

Крім того, слід зазначити, що у ст. 266 ЦПК України йдеться про особливості змісту рішення суду на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів.

Ухвалення таких рішень впливає із можливості об'єднання позовів в одне провадження (ст. 188 ЦПК України). Суд, ухвалюючи рішення на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, повинен зазначити, в якій частині рішення стосується кожного з них, або зазначити, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

Суд, який ухвалив рішення, **може визначити порядок його виконання, надати відстрочку або розстрочити виконання, вжити заходів для забезпечення його виконання**, про що зазначає в рішенні. Якщо про це не зазначено у рішенні, то усі перераховані питання вирішуються шляхом постановлення самостійної ухвали, яка підлягає оскарженню (ст. 353 ЦПК України). Але така ухвала повинна мати місце до виконання судового рішення.

Відстрочка виконання рішення – це перенесення виконання рішення на певний термін. **Розстрочка** – виконання рішення частинами, розмір яких повинен бути визначений судом у встановлені законом строки. Питання відстрочки та розстрочки судового рішення регламентовано у ст. 435 ЦПК України. Вони можуть мати місце за наявності обставин, що утруднюють виконання рішення. Це, зокрема, хвороба боржника або членів його сім'ї, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо, але слід сказати, що ці обставини могли мати місце як на момент ухвалення рішення, так і з'явитись пізніше, тобто на стадії виконання рішення. **За заявою сторони суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця** (у випадках, встановлених законом), – встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання (ч. 1 ст. 435 ЦПК України). Заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення розглядається **у десятиденний строк** з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням учасників справи (ч. 2 ст. 435 ЦПК України). Підставою для встановлення або зміни способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення є обставини, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим (ч. 3 ст. 435 ЦПК України). Вирішуючи питання про відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, суд також враховує:

- 1) ступінь вини відповідача у виникненні спору;
- 2) щодо фізичної особи – тяжке захворювання її самої або членів її сім'ї, її матеріальний стан;

3) стихійне лихо, інші надзвичайні події тощо (ч. 4 ст. 435 ЦПК України).

Розстрочка та відстрочення виконання судового рішення **не може перевищувати одного року** з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови (ч. 5 ст. 435 ЦПК України). При відстроченні або розстроченні виконання судового рішення суд може вжити заходів щодо забезпечення позову (ч. 6 ст. 435 ЦПК України). Про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, встановлення чи зміну способу та порядку його виконання або відмову у вчиненні відповідних процесуальних дій постановляється ухвала, яка може бути оскаржена. У необхідних випадках ухвала надсилається установі банку за місцезнаходженням боржника або державному виконавцю, приватному виконавцю (ч. 7 ст. 435 ЦПК України).

3.3.2. Форма та зміст заочного рішення

У ст. 282 ЦПК України закріплено форму і зміст заочного рішення. За формою і змістом заочне рішення повинно відповідати вимогам, встановленим для рішення суду загалом, що висвітлені вище (ст.ст. 263 і 265 ЦПК України), і, крім цього, у ньому має бути зазначено строк і порядок подання заяви про його перегляд. Тобто, заочне рішення **викладається у письмовій формі. Структура і зміст заочного рішення визначаються загальними правилами**, передбаченими ст. 265 ЦПК України. Воно, як і звичайне рішення, **складається зі вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частин**. Водночас **особливості** розгляду справи в порядку заочного провадження **виявляються у змісті заочного рішення**. Зокрема, у найменуванні рішення **повинно бути слово «заочне»**. У описовій частині слід вказати, що справа розглядалася **за відсутності відповідача** за правилами глави 11 розділу III ЦПК України.

При неподанні відповідачем письмових **заперечень проти позову** у описовій частині **зазначаються лише вимоги та доводи позивача**. З цих самих підстав і мотивувальна частина **не міститиме** узагальненого викладу позиції відповідача та аналізу поданих відповідачем доказів. У **резолютивній частині** заочного рішення, поряд із загальним порядком **оскарження**, передбаченим для позивача, **має зазначатися строк і порядок подання відповідачем** заяви про його перегляд.

3.3.3. Додаткове рішення суду (ст. 270 ЦПК України)

Суд, що ухвалив рішення, може **за заявою учасників справи** чи **з власної ініціативи** ухвалити додаткове рішення, якщо:

1) стосовно певної позовної вимоги, з приводу якої сторони подавали докази і давали пояснення, не ухвалено рішення (наприклад, при розірванні шлюбу суд не визначив місце проживання дитини, хоча це питання обговорювалось у судовому засіданні та було вирішено по суті, що дитина залишається проживати з матір'ю, але суд цю обставину не зазначив у судовому рішенні);

2) суд, вирішивши питання про право, не зазначив точної грошової суми,

присудженої до стягнення, або майно, яке підлягає передачі, або дії, що треба виконати (тобто при поділі майна визначив частки кожної сторони, але не зазначив конкретне майно, яке припадає на ці частки, та яке він виділив кожному);

3) судом не вирішено питання про судові витрати;

4) суд не допустив негайного виконання рішення у випадках, встановлених ст. 430 ЦПК України.

Заяву про ухвалення додаткового рішення **може бути подано до закінчення строку на виконання рішення**. Суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення **в тому самому складі протягом десяти днів** із дня надходження відповідної заяви. Додаткове судове рішення ухвалюється в тому самому порядку, що й судове рішення. У разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судове засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, **не перешкоджає розгляду заяви**. Додаткове рішення або ухвалу про відмову в прийнятті додаткового рішення **може бути оскаржено**. Щодо змісту додаткового рішення, то воно повинно відповідати вимогам, які пред'являються до судового рішення та передбачені ст. 265 ЦПК України.

3.3.4. Зміст і форма судового наказу

У ст. 168 ЦПК України закріплено зміст судового наказу. Так, у **судовому наказі зазначається:**

1) дата видачі наказу;

2) найменування суду, прізвище та ініціали судді, який видав судовий наказ;

3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові для фізичних осіб) стягувача і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України стягувача та боржника, реєстраційний номер облікової картки платника податків стягувача та боржника (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб-громадян України, а також інші дані, якщо вони відомі суду, які ідентифікують стягувача та боржника;

4) посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги;

5) сума грошових коштів, які підлягають стягненню (раніше у цьому пункті також закріплювалось і необхідність вказівки розрахункового рахунку боржника (юридичної особи) в установі банку, з якого повинні бути стягнуті грошові кошти, якщо такий повідомлений заявником);

6) сума судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника;

7) повідомлення про те, що під час розгляду вимог у порядку наказного провадження та видачі судового наказу суд не розглядає обґрунтованість

заявлених стягувачем вимог по суті (раніше не закріплювалось);

8) відомості про порядок та строки подання заяви про скасування судового наказу;

9) дата набрання судовим наказом законної сили (раніше не закріплювалось);;

10) строк пред'явлення судового наказу до виконання (раніше не закріплювалось);;

11) дата видачі судового наказу стягувачу (раніше не закріплювалось).

Три останні пункти з необхідними відомостями у ч. 2 ст. 168 ЦПК щодо їх занесення конкретизуються – вони вносяться до судового наказу у день його видачі стягувачу для пред'явлення до виконання.

Виходячи із подвійної природи судового наказу слід сказати, що він, незважаючи на те, що у ч. 1 ст. 160 ЦПК України визначається як **особлива форма судового рішення**, суттєво відрізняється від нього за змістом. Зі структури судового наказу вбачається, що **судовий наказ** на відміну від судового рішення **не має мотивувальної частини**, тобто у ньому **не аналізуються судом докази-документи**, подані на підтвердження обставин, якими обґрунтовуються вимоги заявника.

Судовий наказ складається і підписується суддею у **двох примірниках**, один з яких залишається у суді, а другий **видається під розписку або надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу**, або **рекомендованим листом із повідомленням про вручення**, чи **цінним листом з описом** вкладеного після набрання ним законної сили у разі відсутності електронної офіційної адреси.

Судовий наказ також має **відповідати вимогам**, які пред'являються до **виконавчих документів** (ч. 3 ст. 431 ЦПК України, ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII).

Ухвали:

3.3.5. Зміст і форма ухвал суду

ЦПК України також регламентує зміст ухвали суду (ст. 260). Слід звернути увагу та те, що у **ст. 260 ЦПК України йдеться про зміст самотійної ухвали** (яка постановляється як окремий документ), тобто тієї, яка **постановляється у нарадчій кімнаті**. Ухвала суду, що викладається окремим документом, **складається з:**

1) вступної частини із зазначенням:

а) дати і місця її постановлення;

б) найменування суду (раніше не передбачалось), прізвища та ініціалів судді (суддів);

в) імен (найменувань) учасників справи;

Раніше передбачалась вказівка у цій частині також прізвища та ініціалів секретаря судового засідання та предмета позовних вимог;

2) описової частини із зазначенням суті клопотання та імені (найменування) особи, яка його заявила, чи іншого питання, що вирішується ухвалою (раніше – із зазначенням суті питання, що вирішується ухвалою);

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;

4) резолютивної частини із зазначенням:

а) висновків суду;

б) строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

Ухвала, постановлена відповідно до ст. 460 «Ухвала суду у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу», ст. 479 «Ухвала суду про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання» та 487 «Ухвала суду про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або про відмову у його видачі» ЦПК України, також повинна відповідати вимогам, що містяться у зазначених статтях.

Так, у нарадчій кімнаті може бути постановлена ухвала про відмову у відкритті провадження у справі. Тобто **в описовій частині має бути зазначена** суть питання, яке вирішується ухвалою. Так, якщо до суду подано заяву, а при вирішенні питання буде встановлено, що вона не підлягає розгляду в суді в порядку цивільного судочинства то провадження у справі не може бути відкрите. Далі **у мотивувальній частині суддя повинен навести** мотиви, з яких він дійшов висновку про неможливість відкриття провадження у справі, та зазначити закон, яким він керувався, постановляючи ухвалу про відмову у відкритті провадження у справі. Виходячи з предмета справи, суддя встановив, що ця справа належить до компетенції адміністративного суду та може бути розглянута ним. **У резолютивній частині суддя повинен зазначити**, що він відмовив у відкритті провадження у справі. У цій самій частині він має роз'яснити строк, порядок набрання ухвалою законної сили та порядок її оскарження.

Ухвали суду, які оформлюються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті, інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати (ч. 4 ст. 259 ЦПК України). Ухвали суду, постановлені окремим документом, підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи. Ухвали, постановлені судом, не виходячи до нарадчої кімнати, заносяться до протоколу судового засідання (ч. 4 ст. 259 ЦПК України).

Частина 3 ст. 431 ЦПК України закріплює, що виконавчий лист, судовий наказ, а у випадках, встановлених ЦПК України, – ухвала суду є виконавчими документами. Ця норма є відсильною, відтак, слід враховувати вимоги, встановлені Законом України «Про виконавче провадження». Саме ст.ст. 3, 4 Закону України «Про виконавче провадження» регламентують перелік документів, які є підставою для державного виконання, та передбачають вимоги, які пред'являються до виконавчих документів. До таких ухвал суду, **що мають силу виконавчого документа**, можна віднести ухвали суду про забезпечення позову, ухвалу суду про затвердження умов мирової угоди. Слід сказати, що хоча **судовий наказ є не ухвалою суду, а особливою формою судового рішення** (ст. 95 ЦПК України), але водночас він є виконавчим документом та підлягає виконанню державною виконавчою

службою (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону «Про виконавче провадження»).

3.3.6. Зміст ухвали про виправлення описок та арифметичних помилок

У ст. 269 ЦПК України передбачено **можливість виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні** судом, який ухвалив таке рішення. Відповідно до положень ч. 1 цієї статті, суд може це зробити з власної ініціативи або за заявою учасників справи.

Під описками слід розуміти перекручення слів, зокрема прізвищ, імен, по батькові, назв юридичних осіб тощо. А щодо **арифметичних помилок** – це помилки, які мали місце при обчисленнях, арифметичних діях, які здійснювались суддею. Але **усунення таких недоліків судового рішення** можливе лише за допомогою процедури, передбаченої ЦПК України. Питання про внесення виправлень вирішується **без повідомлення учасників справи**, про що **постановляється ухвала**. За ініціативою суду питання про внесення виправлень вирішується в судовому засіданні **за участю учасників справи**, проте їхня **неявка не перешкоджає розгляду** питання про внесення виправлень. Заява про внесення виправлень **розглядається протягом десяти днів після її надходження**. Ухвала про внесення виправлень **надсилається всім особам, яким видавалося чи надсилалося** **судове рішення**, що містить описки чи арифметичні помилки.

Оскільки **спеціальних вимог до змісту** такої ухвали ст. 269 ЦПК України **не передбачено**, тому на неї поширюються правила ст. 260 ЦПК України.

Крім описок та арифметичних описок в окремі процесуальні документи можливо внесення виправлень. Так, відповідно до положень ст. 173 ЦПК України, суд може внести виправлення до судового наказу в порядку, встановленому ст.ст. 432 ЦПК України. Стаття 432, зокрема, регулює питання виправлення помилки у виконавчому документі. Відповідно до положень цієї статті, суд, який видав виконавчий документ, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню. Суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин. Суд розглядає заяву **в десятиденний строк** з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника і постановляє ухвалу. Неявка стягувача і боржника не є перешкодою для розгляду заяви. До розгляду заяви суд має право своєю ухвалою зупинити виконання за виконавчим документом або заборонити приймати виконавчий документ до виконання. Про виправлення помилки в виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню, **суд постановляє ухвалу**. Якщо стягнення за таким виконавчим документом уже відбулося повністю або частково, суд одночасно з вирішенням вказаних питань на вимогу

боржника стягує на його користь безпідставно одержане стягувачем за виконавчим документом. Ухвала суду за результатами розгляду заяви **може бути оскаржена** у порядку, встановленому ЦПК України.

3.3.7. Зміст ухвали про роз'яснення рішення

У ст. 271 ЦПК України регламентується випадок постановлення ухвали про роз'яснення судового рішення. Якщо рішення суду є незрозумілим для: 1) учасників справи; 2) державного виконавця; 3) приватного виконавця, суд за їхньою заявою постановляє ухвалу, в якій роз'яснює своє рішення, **не змінюючи при цьому його змісту** (ч. 1 ст. 271). Роз'яснення судового рішення зумовлено його нечіткістю, воно є неясним та незрозумілим як для осіб, щодо яких воно постановлене, так і тих, що будуть здійснювати його виконання. Суть роз'яснення полягає в тому, що **суд не повинен давати відповідь на нові та невирішені ним вимоги**, він лише має роз'яснити положення постановленого ним рішення, які нечітко ним сформульовані, що позбавляє можливості його реалізації. Подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, **якщо судове рішення ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання**. Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення у порядку, в якому було ухвалено відповідне судово рішення, **протягом десяти днів з дня її надходження**. У разі необхідності суд може викликати учасників справи, державного чи приватного виконавця в судово засідання. Неприбуття у судово засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розглядові заяви про роз'яснення рішення. Про роз'яснення або відмову у роз'ясненні судового рішення суд постановляє ухвалу, яку може бути оскаржено (ч. 4 ст. 271 ЦПК України). У цій нормі **не йдеться про особливості змісту такої ухвали**, тому слід вважати, що така ухвала повинна за змістом відповідати структурі ухвали, яка передбачена ст. 260 ЦПК України.

3.3.8. Окремі ухвали суду

Різновидом ухвал суду є передбачені ст. 262 ЦПК України **окремі ухвали суду**.

Поява цієї статті серед судових рішень деякою мірою несподівана, оскільки такий захід, як окрема ухвала, орієнтований на підвищення відповідальності посадових і службових осіб, але законодавець виходить із того, що вона є процесуальним актом, постановленим судом.

За чинним ЦПК України **мета постановлення окремих ухвал полягає** у тому, що якщо суд: 1) виявить при вирішенні спору **порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб** (ч. 1 ст. 262 ЦПК України); виявить при вирішенні спору **випадки зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків** (в тому числі, якщо підписана адвокатом чи

прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або інші порушення законодавства адвокатом або прокурором. (ч. 2 ст. 262 ЦПК України); 3) **щодо державного виконавця, іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця** та направити її органам, до повноважень яких належить притягнення таких осіб до дисциплінарної відповідальності, або органу досудового розслідування, якщо суд дійде висновку про наявність в діях (бездіяльності) таких осіб ознак кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 262 ЦПК України); 4) **щодо свідка, експерта чи перекладача** у разі виявлення під час розгляду справи відповідно неправдивих показань, неправдивого висновку експерта чи неправильного перекладу, підробки доказів та направляє її прокурору чи органу досудового розслідування, він може постановити **окрему ухвалу** та **направити її** відповідним юридичним та фізичним особам, державним та іншим органам, посадовим особам, які за своїми повноваженнями повинні усунути виявлені судом недоліки чи порушення чи запобігти їх повторенню. Окрема ухвала щодо прокурора або адвоката надсилається органу, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора або адвоката відповідно.

З метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, **суд встановлює у ній строк для надання відповіді** залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання (у раніше чинній редакції встановлювався конкретний строк – **«протягом місяця з дня її надходження** повинно бути повідомлено суд, який постановив цю ухвалу»). Як і раніше, в оновленій нормі ЦПК України (ст. 262 ЦПК України) нічого у **не сказано щодо наслідків**, які можуть настати, якщо відповідні особи та органи не повідомлять суд про вжиті заходи.

Наявність окремих ухвал у цивільному процесі можна сприймати як позитивне явище, але це положення має бути узгоджене з принципом диспозитивності й вину певного посадовця або службової особи у завданій шкоді можуть і повинні доводити особи, які беруть участь у справі. Вважається, що **винесення окремої ухвали суду також мають ініціювати саме ці особи.**

В окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його статтю, пункт тощо), вимоги якого порушено, і в чому саме полягає порушення. Окрему ухвалу може бути постановлено судом першої інстанції, судами апеляційної чи касаційної інстанції. У ч. 9 ст. 262 ЦПК України передбачається, що окрему ухвалу **може бути оскаржено** особами, інтересів яких вона стосується, у загальному порядку, встановленому ЦПК України. при цьому окрема ухвала Верховного Суду оскарженню не підлягає. Суд вищої інстанції може постановити окрему ухвалу в разі допущення судом нижчої інстанції порушення норм матеріального або процесуального права, незалежно від того, чи є такі порушення підставою для скасування або зміни судового рішення. Такі самі повноваження має Велика Палата Верховного Суду щодо питань передачі справ на розгляд Великої Палати Верховного Суду. Окрема ухвала стосовно

порушення законодавства, яке містить ознаки кримінального правопорушення, надсилається прокурору або органу досудового розслідування, які повинні надати суду відповідь про вжиті ними заходи у визначений в окремій ухвалі строк. За відповідним клопотанням прокурора або органу досудового розслідування вказаний строк може бути продовжено. Статтею 262 ЦПК України **не передбачена спеціальна структура окремої ухвали**, тому вона за змістом повинна відповідати ст. 260 ЦПК України.

3.4. Процедура ухвалення та постановлення процесуальних актів-документів судом

Рішення та судовий наказ

3.4.1. Порядок ухвалення судового рішення

У ст. 259 ЦПК України регламентуються питання порядку ухвалення судових рішень. Слід відразу ж звернути увагу не те, що у ЦПК України законодавець **розмежовує** такі терміни, як «**ухвалення**», що **стосується рішення**, та «**постановлення**», який **стосується ухвали**.

Суди ухвалюють рішення, постанови **іменем України**. Ця обставина свідчить про те, що суддя як владний суб'єкт від імені держави виконує юрисдикційну функцію, спрямовану на захист порушених, оспорюваних, невизнаних прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб, а також держави як суб'єкта цивільних процесуальних відносин. Те, що рішення ухвалюється іменем України, **свідчить про його владний характер**, оскільки воно **спрямоване на вирішення спірних матеріальних правовідносин** та після ухвалення воно **створює** для осіб, яких стосувалось, **його безперешкодну реалізацію**. Тобто якщо сторони не дійдуть згоди щодо його добровільного виконання, воно **може бути виконане у примусовому порядку державним або приватним виконавцями**. Крім того, виходячи із принципу загальнообов'язковості (ст. 18 ЦПК України) судові рішення, що набрали законної сили, **обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України**, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами (ч. 1 ст. 18 ЦПК України). Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом (ч. 2 ст. 18 ЦПК України).

Судове рішення **ухвалюється негайно після закінчення судового розгляду**, тобто у день, коли закінчився розгляд справи по суті.

Рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу. Щодо ухвалення, то **при колегіальному складі воно постановлюється більшістю голосів**. Оформлюється рішення письмово, за змістом повинно відповідати ст. 265 ЦПК України. відповідно до положень ч. 8 ст. 259 ЦПК України, усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах. Судові рішення викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової

інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду – електронними цифровими підписами всіх суддів, які входять до складу колегії). У ЦПК України законодавцем також робиться акцент на тому, що рішення **повинно бути підписаним у нарадчій кімнаті**.

Якщо в одному провадженні об'єднані кілька взаємопов'язаних самостійних вимог, суд може ухвалити щодо будь-якої вимоги часткове рішення та продовжити провадження в частині невирішених вимог. Якщо за вимогами, об'єднаними в одне провадження, відповідачем є одна особа, ухвалення часткового рішення не допускається у разі обґрунтованих заперечень з боку відповідача. Суд може вирішити питання розподілу судових витрат у додатковому рішенні після ухвалення рішення за результатами розгляду справи по суті.

Ухвали суду, які оформлюються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті, інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати. Ухвали суду, постановлені окремим документом, **підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи**. Ухвали, постановлені судом, не виходячи до нарадчої кімнати, заносяться до протоколу судового засідання.

У ч. 6 ст. 259 ЦПК України йдеться про виняток із загального правила щодо порядку ухвалення судового рішення. Так, у виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення (постанови) суду може бути **відкладено на строк не більш як десять днів**, а якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження – **не більш як п'ять днів** з дня закінчення розгляду справи. Така ситуація є зрозумілою, тому що фактично написати швидко рішення у справі, яка слухалася тривалий час, неможливо з урахуванням остаточних виступів у дебатах осіб, які беруть участь у справі. Ухвалення такого рішення потребує осмислення усіх позицій сторін, зокрема остаточних у судових дебатах, аналізу доказів, законодавства, яке регламентує спірні відносини. Складання повного тексту ухвали, залежно від складності справи, може бути відкладено **на строк не більш як п'ять днів** з дня оголошення вступної та резолютивної частин ухвали. Але **вступну і резолютивну частини суд повинен проголосити в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи**. Судове рішення, що містить вступну та резолютивну частини, **має бути підписане всім складом суду і приєднане до справи**.

Виправлення в рішеннях і ухвалах повинні бути застережені перед підписом судді.

3.4.2. Порядок ухвалення заочного рішення

Інститут заочного рішення **спрямований, з одного боку, на розширення засад диспозитивності** у цивільному процесі (зокрема свободи розсуду сторін), та, з іншого боку, **на запобігання можливості**

зловживання процесуальними правами та встановленням відповідальності за ці зловживання.

Глава 11 ЦПК України вводить інститут заочного рішення, хоча, незважаючи на назву глави – «Заочний розгляд справи», в ній фактично викладено правила заочного провадження. Водночас заочний розгляд є лише однією зі складових заочного провадження, в результаті чого інші його особливості залишаються поза увагою законодавця у назві главі (наприклад, порядок перегляду заочного рішення тощо).

Заочне провадження являє собою порядок розгляду та вирішення цивільної справи, заснований на згоді позивача та відсутності відповідача, належним чином повідомленого про час та місце судового розгляду, що не просив про розгляд справи за його відсутності, та якому **належить право вимагати скасування заочного рішення у спрощеному порядку**.

Поняття «**заочного провадження**» та «**заочного рішення**» за своїм змістом **не збігаються**, оскільки не кожна справа, розпочата в порядку заочного провадження, може закінчитися ухваленням заочного рішення, однак кожне заочне рішення завжди буде ухвалене при розгляді справи в порядку заочного провадження. Це пояснюється тим, що існує можливість звернення цивільної справи, розгляд за якою розпочався в порядку заочного провадження, до звичайного загального порядку розгляду.

Заочне провадження слід розглядати як **надання додаткових процесуальних гарантій позивачеві**, який таким чином набуває захисту від несумлінного відповідача, що, зловживаючи своїми процесуальними правами, не з'являється до судового засідання та затягує розгляд справи. Крім **досягнення процесуальної економії**, заочне провадження має на меті **дисциплінувати тих відповідачів**, які фактично перешкоджають ухваленню рішення у справі.

Порівняно із загальним позовним порядком розгляду справи, заочне провадження має суттєві особливості. Відсутність відповідача у судовому засіданні та особливості процедури заочного провадження дозволяють говорити про «процесуальну економію» з огляду на те, що скасування заочного рішення здійснюється значно швидше, ніж апеляційне оскарження звичайного судового рішення. Її ознаки вбачаються й у можливості розгляду справи одним судовим засіданням, що, безумовно, гарантує й дотримання строків розгляду справи без порушення прав сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, а також зменшує судові витрати.

Однак **недоцільно застосовувати до заочного провадження, регламентованого ЦПК України, термін «спрощене»**, адже положення щодо доказування застосовуються при заочному розгляді справи повною мірою, і в разі не доведення позивачем своїх позовних вимог, суд зобов'язаний відмовити йому в позові.

Статтею 283 ЦПК України передбачається, що відповідачам, які не з'явилися в судове засідання, направляється копія заочного рішення в порядку, передбаченому ст. 272 ЦПК України. Відповідно до ст. 272 ЦПК України «Вручення судового рішення», копії повного судового рішення

вручаються учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, негайно після проголошення такого рішення (ч. 1). У разі проголошення тільки скороченого (вступної та резолютивної частин) судового рішення, учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, за їхньою заявою негайно після його проголошення видаються копії скороченого судового рішення (ч. 2). У разі проголошення в судовому засіданні скороченого рішення суд надсилає учасникам справи копію повного судового рішення протягом двох днів з дня його складання – в електронній формі у порядку, встановленому законом (у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси), або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса в особи відсутня (ч. 3). За заявою учасника справи копія повного судового рішення вручається йому під розписку безпосередньо в суді (ч. 4). Учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судове рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складання у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня (ч. 5). Днем вручення судового рішення є: 1) день вручення судового рішення під розписку; 2) день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи; 3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення; 4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; 5) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси. Якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення (ч. 6). Якщо копію судового рішення вручено представникові, вважається, що її вручено й особі, яку він представляє (ч. 7). Якщо судовим рішенням відповідачеві заборонено вчиняти певні дії або накладено арешт на його майно і виконання такого рішення потребуватиме вчинення дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами, в тому числі внесення записів до відповідних реєстрів, копія такого судового рішення також надсилається судом цим органам та (або) особам у порядку та строки, визначені цією статтею для негайного виконання (ч. 8). Копії судових рішень можуть бути видані повторно за заявою особи у порядку, встановленому законодавством (ч. 9). Судові рішення вручаються шляхом надсилання

(видачі) відповідній особі копії (тексту) повного або скороченого судового рішення, що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень (ч. 10). У випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення (ч. 11). Особа, яка не брала участі у справі, але щодо якої суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, може отримати в суді, який розглядав справу як суд першої інстанції, копію рішення, що є в матеріалах цієї справи, ухваленого судом будь-якої інстанції (ч. 12).

3.4.3. Порядок ухвалення додаткового рішення

Додаткове рішення ухвалюється з метою усунення **недоліків** або його **неповноти** лише тим **судом, який його ухвалив**. Воно може бути ухвалене у випадках, передбачених ч. 1 ст. 270 ЦПК України (стосовно певної позовної вимоги, з приводу якої сторони подавали докази і давали пояснення, не ухвалено рішення; суд, вирішивши питання про право, не зазначив точної грошової суми, присудженої до стягнення, або майно, яке підлягає передачі, або дії, що треба виконати; судом не вирішено питання про судові витрати; суд не допустив негайного виконання рішення у випадках, встановлених ст. 430 ЦПК України). Але у ст. 270 ЦПК України, крім підстав, за яких може бути ухвалено додаткове рішення, передбачається порядок його ухвалення. Про ухвалення додаткового рішення **можуть клопотати особи, які беруть участь у справі**. Таку заяву про ухвалення додаткового рішення **має бути подано до закінчення строку на виконання рішення**. Додаткове рішення **може бути ухваленим і з власної ініціативи суду**, який ухвалював основне (первісне рішення), але допустив у ньому неповноту, яка може бути усунута ним самим до набрання рішенням законної сили.

У ч. 3 ст. 270 ЦПК України йдеться про те, що суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення в тому самому складі протягом десяти днів із дня надходження відповідної заяви. Додаткове судове рішення ухвалюється в тому самому порядку, що й судове рішення.

У разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судове засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розгляду заяви (ч. 4 ст. 270 ЦПК України).

На додаткове, як і на основне рішення **може бути подано скаргу**, тобто разом із основним до набрання останнім законної сили або окремо. **Про відмову** в ухваленні додаткового рішення **суд постановляє ухвалу, яка може бути оскаржена** (ч. 5 ст. 270 ЦПК України).

3.4.4. Порядок видачі судового наказу

При видачі суддею судового наказу ним **обов'язково повинні враховуватися положення ст. 161 ЦПК України**, тобто вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Цей перелік є **вичерпним**. Коли виникне необхідність видачі судового наказу, слід перевірити чи передбачені ті

вимоги, на підставі яких заявник просить видати судовий наказ, нормами законодавства.

Щодо самої процедури видачі судового наказу, то **після надходження заяви стягувача про видачу судового наказу**, зміст та форма якої передбачена ст. 163 ЦПК України, суд розглядає заяву про видачу судового наказу **протягом п'яти днів з дня її надходження**, а якщо боржником у заяві про видачу судового наказу вказана фізична особа, яка не має статусу підприємця, – **протягом п'яти днів з дня отримання судом у порядку, передбаченому чч. 5, 6 ст. 165 ЦПК України, інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи-боржника**. Розгляд проводиться **без судового засідання і повідомлення заявника і боржника**. Дослідження та оцінка доказів у цьому виді провадження здійснюється **суддею одноособово та формально**, оскільки стягувачем подається **лише безспірний документ**, який свідчить, що боржником не виконано його обов'язки.

За результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд **видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу**. Судовий наказ **оскарженню в апеляційному порядку не підлягає**, проте може бути скасований у порядку, передбаченому відповідним розділом.

Отже, **наказне провадження має відрізнитись такими особливостями процесу доведення щодо заявника:**

- докази мають підтверджувати не тільки факт настання права вимоги стягувача, а й розмір обов'язків боржника;
- відсутність їх публічного дослідження і аналізу;
- докази, що подаються заявником, повинні бути безспірними, оскільки тільки такі докази можуть свідчити про безспірність стягнення та відсутність потреби в їх дослідженні;
- докази мають бути лише письмові, за яким необхідно зазначити перелік документів, які додаються до заяви;
- процес доказування для стягувача закінчується з прийняттям заяви про видачу судового наказу.

Судовий наказ **має відповідати вимогам до виконавчого документа**, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Судовий наказ складається і підписується суддею **у двох примірниках**, один з яких залишається у суді, а **другий видається під розписку або надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу**, або **рекомендованим листом** із повідомленням про вручення, чи **цінним листом** з описом вкладеного після набрання ним законної сили у разі відсутності електронної офіційної адреси (ч. 3 ст. 168 ЦПК України).

Після видачі судового наказу суд не пізніше наступного дня надсилає його копію (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, боржникові на його офіційну електронну адресу або рекомендованим листом із повідомленням про вручення, чи цінним листом з описом вкладеного, якщо офіційної

електронної адреси боржник не має (ч. 1 ст. 169 ЦПК України). Одночасно з копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви стягувача про видачу судового наказу разом з доданими до неї документами (ч. 2 ст. 169 ЦПК України). Копія (текст) судового наказу, що містить інформацію про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, разом з додатками надсилаються фізичній особі-боржнику на адресу, зазначену в документах, передбачених ч. 6 ст. 165 ЦПК України, а боржнику-юридичній особі чи фізичній особі-підприємцю – за адресою місцезнаходження (місця проживання), зазначеній в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Днем отримання боржником копії судового наказу є день його вручення боржнику, визначений відповідно до ст. 272 ЦПК України (ч. 6 ЦПК України – днем вручення судового рішення є: 1) день вручення судового рішення під розписку; 2) день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи; 3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення; 4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; 5) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси. Якщо судові рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судові рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

Ухвали:

3.4.5. Порядок постановлення ухвал

У ЦПК України відсутнє розмежування ухвал на: **1) проміжкові та остаточні; 2) самостійні та протокольні.**

Щодо ухвал суду, які оформлюються окремим процесуальним документом, то вони постановляються в нарадчій кімнаті. Щодо ухвал, які постановляються в нарадчій кімнаті, то вони передбачені у ст. 353 ЦПК України та є самостійними, оскільки можуть бути оскаржені окремо від судового рішення. Інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати, тобто **протокольні**, такі ухвали **не підлягають оскарженню окремо від рішення суду**. Так, заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду (ч. 2 ст. 353 ЦПК України).

Ухвали суду, які оформлюються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті, інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати (ч. 4 ст. 259 ЦПК України). Ухвали суду, постановлені

окремим документом, підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи. Ухвали, постановлені судом, не виходячи до нарадчої кімнати, заносяться до протоколу судового засідання (ч. 5 ст. 259 ЦПК України)..

Ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення, якщо інше не передбачено ЦПК України. Ухвали, що постановлені судом поза межами судового засідання або в судовому засіданні у разі неявки всіх учасників справи, розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи, набирають законної сили з моменту їх підписання суддею (суддями) (ст 261 ЦПК України).

Виправлення в рішеннях і ухвалях повинні бути застережені перед підписом судді (ч. 7 ст. 259 ЦПК України). Тобто суддя повинен зазначити «виправленому вірити» чи «закреслене не читати».

3.4.6. Порядок постановлення ухвали про виправлення опісок та арифметичних помилок у судовому рішенні

Якщо у судовому рішенні допущено опіски та арифметичні помилки, суд може з власної ініціативи або за заявою учасників справи, виправити допущені у судовому рішенні чи ухвалі опіски чи арифметичні помилки (ст. 269 ЦПК України). Вони усуваються самим судом, який постановив **судове рішення**. Питання про внесення виправлень вирішується без повідомлення учасників справи, про що постановляється ухвала. За ініціативою суду питання про внесення виправлень вирішується в судовому засіданні за участю учасників справи, проте їхня неявка не перешкоджає розгляду питання про внесення виправлень (ч. 2 ст. 269 ЦПК України).

Такі виправлення недоліків судового рішення судом першої інстанції, як правило, повинні мати місце до розгляду справи в апеляційній та касаційній інстанціях та можуть здійснюватися судом цих інстанцій щодо рішень, які ними ухвалені.

Щодо оскарження такої ухвали, то за п. 19 ч. 1 ст. 353 ЦПК України ухвала про внесення або відмови від внесення виправлень у рішення підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Положення ЦПК України про можливість постановлення ухвали про виправлення опісок та арифметичних помилок у судовому рішенні поширюється не лише на суд першої інстанції, а й може мати місце при ухваленні рішень апеляційним та касаційним судами.

Заява про внесення виправлень розглядається протягом десяти днів після її надходження. Ухвала про внесення виправлень надсилається всім особам, яким видавалося чи надсилалося судове рішення, що містить опіски чи арифметичні помилки.

3.4.7. Порядок постановлення ухвали про роз'яснення рішення суду (ст. 271 ЦПК України)

Подання заяви про роз'яснення рішення суду допускається, якщо воно ще не виконане або не закінчився строк, протягом якого рішення може бути пред'явлене до примусового виконання. Це основні часові рамки, у

межах яких може мати місце роз'яснення судового рішення. Але слід зазначити про те, що це положення поширюється **лише на випадки**, коли рішення підлягає примусовому виконанню (**рішення про присудження**). Якщо судом ухвалено **рішення про визнання**, то його роз'яснення не повинно обмежуватися часовими рамками.

Роз'яснення рішення суду здійснюється за заявою учасників справи, державного виконавця, приватного виконавця. Нормою **не передбачена ініціатива суду** щодо роз'яснення рішення, яке він постановив. Таке положення закону пояснюється тим, що необхідність роз'яснення рішення може виникнути у випадку, коли це рішення при його виконанні не може бути реалізованим через його нечіткість. А суд не бере безпосередньої участі при виконанні рішення. Заява про роз'яснення рішення суду **розглядається** у порядку, в якому було ухвалено відповідне судове рішення, **протягом десяти днів з дня її надходження**. У разі необхідності суд може викликати учасників справи, державного чи приватного виконавця в судове засідання. **Неприбуття** у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, **не перешкоджає** розглядові заяви про роз'яснення рішення

Ухвала, в якій роз'яснюється рішення суду, **надсилається особам, які брали участь у справі, а також державному виконавцю, приватному виконавцю, якщо рішення суду роз'яснено за його заявою**. Про роз'яснення або відмову у роз'ясненні судового рішення суд постановляє ухвалу, яку може бути оскаржено. Положення ЦПК України про роз'яснення рішення **поширюється на суди різних інстанцій**.

3.5. Порядок проголошення судових актів-документів

Проголошення судового рішення як одна із процесуальних дій має узгоджуватися із загальними принципами цивільного процесу. До таких принципів слід віднести **гласність та відкритість судового розгляду справи**. Розгляд справ, включаючи й проголошення судового рішення в усіх судах, **проводиться усно і відкрито**.

У **ст. 268 ЦПК України** закріплено **процедуру проголошення рішення суду**. Рішення суду проголошується у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, публічно, крім випадків, встановлених ЦПК України. **До таких випадків належать** справи, які розглядались у закритому судовому засіданні (ч. 7 ст. 7 ЦПК України). Суд може проголосити лише вступну та резолютивну частини рішення суду. При проголошенні рішення суду суддя не оголошує такі відомості щодо учасників справи:

1) місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків, реквізити документів, що посвідчують особу, унікальні номери запису в Єдиному державному демографічному реєстрі;

2) реєстраційні номери транспортних засобів;

3) номери банківських рахунків, номери платіжних карток;

4) інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися в закритому судовому засіданні.

Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження. У разі неявки всіх учасників справи у судове засідання, яким завершується розгляд справи, або розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників справи, суд підписує рішення без його проголошення.

Датою ухвалення рішення є дата його проголошення (незалежно від того, яке рішення проголошено – повне чи скорочене). Датою ухвалення рішення, ухваленого за відсутності учасників справи, є дата складення повного судового рішення. У разі проголошення у судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин рішення суд повідомляє, коли буде складено повне рішення. Щодо **строку виготовлення повного тексту судового рішення** (мотивованого), суд повідомляє, коли особи, які беруть участь у справі, зможуть ознайомитися з повним рішенням суду. Хоча у **ст. 268 ЦПК України не зазначено такий строк**, але при цьому потрібно виходити із положення ч. 6 ст. 259 ЦПК України, де зазначено, що у виняткових випадках залежно від складності справи складання повного тексту рішення (постанови) може бути відкладене **на строк, не більше як на десять днів, а якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження – не більше як на п'ять днів з дня закінчення розгляду справи.**

Рішення суду (повне або скорочене) підписується всім складом суду у день його складення і додається до справи. Після проголошення рішення суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення, крім випадків, визначених ЦПК України.

Ухвали суду проголошуються негайно після їх постановлення за правилами проголошення рішень суду. В ухвалі, яку суд постановляє без виходу до нарадчої кімнати, оголошуються висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку.

У ч. 8 ст. 268 ЦПК України має місце загальне положення про те, що після проголошення рішення **суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення**, тобто рішення набуває ознак стабільності, тим самим рішенням гарантується правовий режим незмінності. Із цього загального положення **можуть мати місце винятки**. Так, у ч. 4 ст. 300 ЦПК України передбачено можливість скасування рішення суду про визнання фізичної особи недієздатною, якщо йдеться про поновлення фізичної особи у дієздатності.

Аналогічний виняток має місце у ч. 1 ст. 309 ЦПК України про скасування судом, який постановив рішення, рішень про визнання особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою. Виняток можуть також складати справи про скасування усиновлення (ч. 5 ст. 314 ЦПК України).

Відповідно до положень ст. 383 ЦПК України, постанова суду апеляційної інстанції проголошується за правилами, встановленими ст. 268

ЦПК України, що були наведені вище. Аналогічне закріплює і ст. 418 ЦПК України «Проголошення постанови судом касаційної інстанції»

Контрольні запитання:

1. Як суд оцінює докази по справі?
2. Законність та обґрунтованість судового рішення.
3. Зміст та форма судового рішення.
4. Які питання вирішує суд під час ухвалення рішення?
5. Відстрочка та розстрочка виконання судового рішення.
6. Види судових рішень, їх коротка характеристика.
7. Зміст та форма судового наказу.
8. Зміст та форма судових ухвал.
9. Порядок проголошення судових рішень.